

CONSCIÈNCIA D'ARA
I la setmana que ve:
Cristóbal Serra,
el discret savi mallorquí

Estils

L'oblit com a virtut

L'escriptor Lewis Hyde reflexiona en un llibre sobre l'imprescindible art d'oblidar

DÍDAC P. LAGARRIGA
BARCELONA

Potser les ferides de la memòria només les curi l'oblit. Potser l'oblit sigui verí i antídol alhora, potser recordar no sempre sigui la millor de les opcions. O, potser, com sovint sembla demanar la vida, cal trobar el camí del mig, l'equilibri. “Cal trobar el punt mig entre oblidar i recordar, aquestes arts idèntiques”, va dir Kierkegaard,

Lewis Hyde (Boston, 1945) és un escriptor, traductor i crític cultural interessat en la memòria i la conservació del passat que, un dia, es va trobar amb una informació inesperada: les societats orals conserven l'equilibri desfent-se dels records que ja no tenen rellevància en el present. També canvien el relat, per sorpresa dels colons anglesos a l'Àfrica, que després de fixar amb l'escriptura molts dels relats i mites van veure com, amb el temps, aquestes narracions orals no quadraven amb el que ells havien escrit anys abans. “Això –explica Hyde– va despertar la meua curiositat. Era una informació que incitava clarament el meu esperit d'anar a la contra i vaig començar a recopilar àlbums de casos on desprendre's del passat resulta ser, com a mínim, tan útil com preservar-lo”. D'aquest interès en surt el seu llibre *Breviario del olvido. Apuntes para dejar atrás el pasado* (Siruela), una exhausta recopilació de cites, aforismes, anècdotes, relats i reflexions dividida en quatre temes centrals –mitologia, psicologia personal, política i creativitat– al voltant de l'oblit sense que això signifiqui, alerta l'autor, “menysprear la memòria”, ja que “la memòria i l'oblit són les facultats de la ment per mitjà de les quals som conscients del temps i el temps és un misteri”.

L'inoblidable ens controla

L'antiga Grècia i el budisme, Sant Agustí i Borges, l'art contemporani i la llei espanyola de memòria històrica, els drets civils nord-americans i pinzellades autobiogràfiques –una mare amb demència, la mort de la germana– són elements d'aquest calidoscopi que utilitza Hyde per convidar-nos a valorar i replantejar l'oblit o, si més no, a igualar-lo en la no sempre equilibrada balança al costat del recordar. “Si les arts de la memòria enfonzen les seves arrels en sang, podria haver un art de l'oblit que posés fi a aquest vessament?” llança l'autor en un dels interrogants que travessa les 400 pàgines d'aquest breviari excepcional.

Dues dones mirant un àlbum de fotografies. GETTY

“No controlem l'inoblidable, és l'inoblidable el que ens controla”, escriu arran d'estudiar la mitologia grega, on “els esperits de l'inoblidable són les fúries, les anomenades erínies que s'aferran al record del mal i el dolor, la ferida i la injúria” i “inflen el present amb el passat indigerit”. Però, com reprendre aquest control? “La paraula va ser la solució màgica emprada contra la violència encarnada de l'inoblidable. Els tribunals d'Atenes, l'amnistia –que és un la forma legal de l'oblit– va funcionar en part perquè existia una manera de poder expressar el dolor i la ira al temps que tot el món jurava que s'oblidaria d'actuar en la pràctica”, explica.

L'any 2017, al recordar les massacres que havia patit el seu poble indi durant la fundació dels Estats Units, l'activista i líder cerimonial navaja Pat McCabe va compartir la seva reflexió sobre el lema *Never forget!* (que a casa nostra s'estén com l'oli en pintades i cartells com a *Ni oblit ni perdó!*): “Vaig començar dirigint-me als meus avantpassats i els vaig dir que sempre els estimariem però que d'alguna manera haviem d'oblidar i desprendre'ns de tota la violència del passat o seríem nosaltres mateixos els que completariem la tasca genocida que havia iniciat el Govern estatunidenc. Vaig pregar

Proposta
L'autor ens
convida a
valorar l'oblit i
igualar-lo
amb el record

Traidició
Les societats
orals es
desfan dels
records sense
rellevància

als meus avantpassats que ens deixessin lliures, que havien de trobar el seu camí cap a la llar, cap el món dels esperits. I després vaig resar amb tota la meua ànima i tot el meu plor i vaig demanar al Creador que obrís les portes perquè viatgessin i ens deixessin viure en pau, perquè trobessin la pau més enllà de les portes i caminem en la direcció correcta una vegada més, cadascú en el nostre món, jo en aquest món terrenal i ells, veritables ancestres, en el món dels esperits”.

De Hyde a Modiano

Quan Perón va ocupar la presidència argentina, va relegar Borges a un càrrec perifèric. Temps després, se li va preguntar al cèlebre escriptor si el perdonava: “L'oblit és l'única forma de perdó. L'única venjança i l'únic càstig. Perquè si continuo pensant en ells em converteixo en el seu esclau i si els oblidoo no”. Oblidar és deixar anar? “Parlem de les virtuts de la memòria, però l'oblit té la seva pròpia virtut. *Recordem perquè no torni a succeir* no em convenç. Recordar una matança pot servir com element dissuasiu, però també de model per a la següent matança”, va declarar Ruth Kluger, supervivent de l'Holocaust. Ja el mestre zen del segle XIII Dogen va ensenyar: “Estudiar el camí del Buda és

estudiar el jo. Estudiar el jo és oblidar-lo. Oblidar el jo és fer-se un amb les deu mil coses”. *The Ten Thousand Things* va ser el títol d'un disc de John Cage, que entenia la música com una possibilitat per alliberar-nos dels records. Ara bé, com assenyalava Hyde arran d'aquestes cites, “per molt que valorem la pràctica espiritual de minvar el jo, de ser conscients de la seva contingència i transitorietat, d'emmudir les seves pors i ànsies, no pot haver un oblit del jo fins que no hi hagi un jo. Has de ser algú abans d'aconseguir no ser ningú”.

Probablement amb aquesta premissa el Premi Nobel Patrick Modiano escriu *Dora Bruder*, magnífic llibre (publicat ara en català per Angle) centrat en les anades i vingudes de la memòria personal i el buit històric (“sota la capa espessa d'amnèsia se sentia alguna cosa, de tant en tant, un eco llunyà”) per dibuixar-nos l'oblit amb tots els matisos i complexitats (“entnem l'oblit gràcies a Modiano” va escriure Alice Kaplan a *Libération*) i que complementa el breviari de Hyde en forma d'apèndix magistral. Dos llibres per oblidar un cop llegits, conscients de la transformació que hem viscut mentre els llegíem. “Només en el present la vida es pot copsar”, escriu Hyde. Gairebé sempre se'ns oblida. ■